

ELÉGEDETTSÉG – ELÉGEDETLENSÉG NÉHÁNY JELLEMZŐJE VAJDASÁG ÉSZAKI RÉSZÉN

SOME CHARACTERISTIC OF SATISFACTION AND DISSATISFACTION IN THE NORTH VAJDASAG

Ph.D. Somogyi Sándor, Prof. Emeritus¹,

Dr. Gábrity Molnár Irén, egyetemi tanár²

1) 24000 Subotica, Lifka Sándor ul. 29 – Srbija, Tel. +381 24 542 265, e-mail: Bio-nat-yu@tippnet.rs

2) 24000 Subotica, Segedinski put 9 – Srbija –Novosadski Univerzitet – Ekonomski fakultet, Subotica,
Tel. +381 24 628 000, e-mail: irengm@tippnet.rs

ELÉGEDETTSÉG – ELÉGEDETLENSÉG NÉHÁNY JELLEMZŐJE VAJDASÁG ÉSZAKI RÉSZÉN

SOME CHARACTERISTIC OF SATISFACTION AND DISSATISFACTION IN THE NORTH VAJDASAG

Kulcsszavak: Életminőség, HDI index, elégedettség – elégedetlenség, fenntarthatóság, szubjektív vélemények

Kivonat

Az életminőség tipikusan interdiszciplináris probléma, mivel nagyon sok tényezőn és azok egymásra hatásán alapul, és nagyon sok formában jelenhet meg. Kutatásainkban a HDI indexek alapján hasonlítjuk össze Szerbiát, Vajdaságot és az egyes régiókat.

A fenntarthatóság és életminőség kapcsolatát úgy is lehet értelmezni, hogy a magas GDP/capita emeli a HDI és minden más index értékét, de az a fejlődés, amely nem jellemezhető fenntarthatósággal megkérdőjelezhető. Körülményeink között ez a kérdés fokozottan érzékeny tekintettel a gazdasági és társadalmi visszaesésre a századfordulón.

Tanulmányunkban Szerbia, Vajdaság és a régiók életminőség-mutatói segítségével rávilágítunk a fontosabb gazdasági és életminőségi problémákra és kitérünk a Vajdaság északi részén élő magyarság helyzetére, politikai véleményére.

Keywords: Quality of life, HDI index, satisfaction – dissatisfaction, sustainability, subjective opinion's

Abstract

Quality of life is a typical interdisciplinary problem according to large number of factors, interference of the factors and many forms of manifestation. In our research we compare HDI indexes of Serbia, Vojvodina and specific regions.

Rough simplification of connections between quality of life and sustainability is possible with the relations between GDP/capita and indices of the life quality, because GDP/capita has improving impact on the indices. But every development is questionable without the sustainability. This question is very sensitive in our circumstances because of the social and economical fallback on the millenary.

In the focus of the paper are significant questions of the quality of life in Serbia, and Vojvodina. On the social position of the Hungarian minorities on the north part of Vojvodina we give particular emphasis.

1 BEVEZETÉS

Szerbiában a politikai pártok is felhasználják az újvidéki SCAN ügynökség közvélemény-kutatási eredményeit. Jellemző, hogy csak egy globális kérdés formájában jelenik meg a közvélemény kutatásban az életminőség, megelégedettség. (Példaként említjük a VITAS Healthcare Corporation, Miami – FL és Ira R. Byock MD, Missoula, Montana által, a Missioula – Vitas Quality of Life Index (2006) számításához használt kérdőívet. Ebben a globális – általános jellegű kérdéscsoport mellett megjelentek az egészségi megnyilvánulásokra, életfunkciókra, interperszonális kapcsolatokra, jó közérzetre vonatkozó kérdések is, mégpedig olyan bontásban, hogy a kérdésekre adott válaszok ellenőrzik egymást, csökkentik a konformizmust és növelik a konzisztenciát.) Tehát az ilyen jellegű szerbiai kutatások hiányosak.

Az előzőből kiindulva megállapítottuk, hogy a vajdasági magyarság életminőségét, boldogságérzetét, megelégedettségét széles körű *empirikus kutatásra* alapozva kell elemezni az elkövetkező évek kisebbségi *nemzetstratégiájának* kialakítását segítő.

A szabadkai székhelyű Regionális Tudományi Társaság felvállalta ezt a feladatot a Tartományi Jogalkotási, Közigazgatási és Nemzeti Kisebbségi Titkárság anyagi támogatásával, annak érdekében, hogy tisztázzuk azokat a tényeket, amelyek a vajdasági magyarság megelégedettségét - elégedetlenségét jellemzik.

A kutatás első fázisa a terepi empirikus kutatás kérdőívek kitöltéséből állt, amelyben viszonylag egyszerű eldöntendő kérdések szerepeltek és folyamatban van a második fázis, a begyűjtött anyag statisztikai feldolgozása, következtetések levonása. Ebben a kutatásban mindenekelőtt hangsúlyt fektettünk a megelégedettségre az általános közérzettel, iskolázottsággal, írásbeliséggel, továbbfejlődési lehetőségekkel, egészséggel és a fogyasztás bizonyos elemeivel.

2 KORÁBBI KUTATÁSAINK

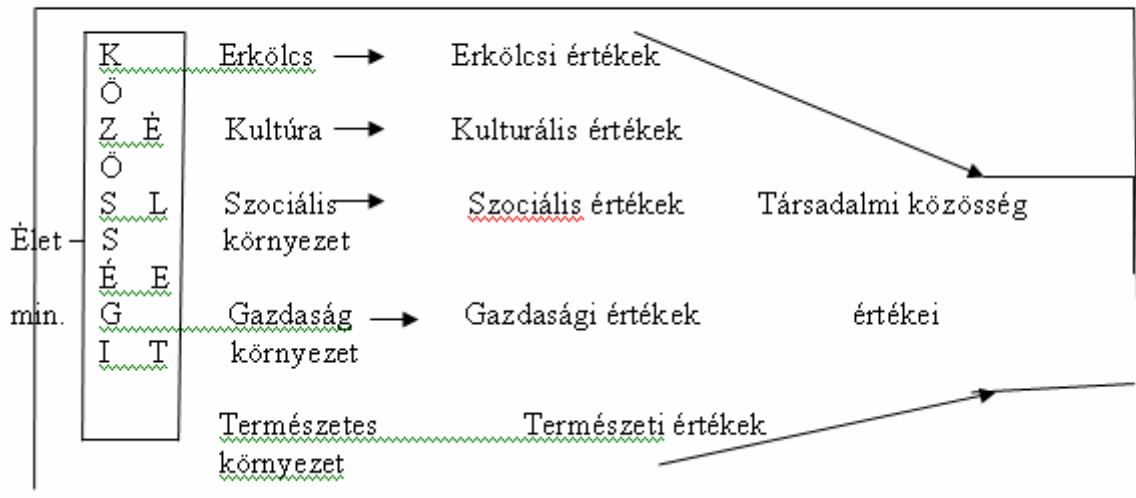
Minőségügyi kutatásaink alkalmával fogalmaztuk meg, hogy egy közösség életminősége is értékelhető (Somogyi és mások, 2007), és az 1. ábrán látható módon sematizáltuk.

Megítélésünk szerint a meggondolások az életminőség, életérzés kutatásokban is felhasználhatók, mint tényező meghatározó értékek modellje.

Kutatási témánk más vetületeivel már korábbi munkáinkban is foglalkoztunk (Gábrity I. – Ricz A.- 2006) és elfogadtuk a következő alapgondolatokat:

- Az újabb jólétkoncepciók közül szinte egyik sem kezeli olyan átfogóan a jó élet dimenzióit és kritériumait, mint az életminőség (Fekete, 2006), amelynek tényezőit egyes szerzők „*megvásárolhatatlan dimenzióknak*” tartják.
- A mérhetőség és nem mérhetőség fontos kérdés, mert több kutatás bizonyította, hogy az életkörülmények nem közvetlenül, hanem az emberek *szubjektív tapasztalásán* keresztül hatnak az élettel való elégedettségre és a boldogságra.

1. ábra Az életminőség értékelése

- Az életminőség, elégedettség tartalmaznak objektív és szubjektív elemeket, előbbieket az objektív jólét mutatóival mérjük, utóbbiakat pedig az *elégedettségre* vonatkozó kérdésekkel (Fekete, 2006).
- Az életminőség Lennart Nordenfelt (2003) szerint a *boldogsággal* azonos, s hétköznapi értelemben az élettől való *elégedettség*, illetve *elégedetlenség* mértékeként lehet leginkább meghatározni.
- Az életminőséget több tudományterület vizsgálja a saját eszköztárával. A *szociológiai*, *pszichológiai* és *egészségügyi* megközelítés egyformán fontos.
- A kutatás-módszertanával kapcsolatban két modellt különböztetnek meg: A *skandináv modell* megközelítésének fókuszában az erőforrások állnak, a hangsúly az életfeltételekből eredő tényezők életminőséget alakító szerepén van. Az *amerikai modell* elsősorban a szubjektív érzékelés és értékelés jelentőségét hangsúlyozza. Erik Allart (2006) *életminőség megközelítése* a skandináv és az amerikai modell szintézisét nyújtja.

- *Leggyakrabban használatos életminőség mutató az ENSZ által 2-3 évenként megjelentetett Human Development Index –HDI, amely a GDP vásárlóerő paritását, születéskor várható élettartamot és az iskolázottságot veszi számításba.*

Könnyen belátható, hogy korábbi kutatásainkban és irodalmi munkásságunkban is megjelentek olyan kulcsszavak, kulcsgondolatok, mint az: életminőség, boldogság, megvásárolhatatlan dimenziók, az életminőség objektív és szubjektív elemei, elégedettség, szubjektív egészségérzet.

A megvásárolhatatlan dimenziók fogalmával, tartalmával összehasonlítást teszünk a más irányú kutatásainkban tárgyalt multifunkcionális mezőgazdasági és vidékfejlesztés kapcsán vizsgált külső gazdasági hatásokkal – externáliákkal (egyenlő hozzáférési lehetőség az élelemhez, megfelelő vidéki életfeltételek, környezetvédelem). Az externáliákra jellemző, hogy a mezőgazdaság, a vidék biztosítja őket a társadalom számára, de nincs piaci értékük és a mezőgazdaság, a vidék nem tudja ezeket pénzzé tenni.

Amikor az európai államok támogatást biztosítanak a mezőgazdaságnak, tulajdonképpen e három tényező valamilyen szintű ellenértékét próbálják elismerni, biztosítani az ott élőknek és ezzel életszínvonalukat, életminőségüket közelebb hozni az urbanizált lakosság színvonalához. Tehát az összehasonlítás lényege az olyan tényezők, mint a *megvásárolhatatlan dimenziók, vagy a multifunkcionális mezőgazdasággal kapcsolatos externáliák, fontos szerepet játszanak a lakosság életminőségének alakulásában, annak ellenére, hogy beárazni nem tudjuk őket, mert nincs piaci forgalmuk és áruk.*

2. 1 Szerbia általános helyzete és a HDI mutatók nyújtotta kép értékelése

A kilencvenes években zajló háborúk Jugoszlávia/Szerbia gazdaságát teljesen szétzilálták. Talpra állítása a becslések szerint is legalább két évtizedet igényel. A koszovói események következtében ismét a legszigorúbb gazdasági büntetőintézkedések érvényesültek Szerbiával szemben, ami 1999-ben, bombázásokban tetőzött. Akkor az ország ipari termelése az 1990. évi szint 40%-ára esett vissza, a hiperinfláció miatt a pénzügyi rendszer már 1993-ban szétesett. A fokozatosan növekvő kereskedelmi hiányt az egyre zsugorodó vállalati és lakossági tartalékok már nehezen fedezték. Azóta is az országra erejét messze meghaladó terheket ró a mintegy 1 millió főre tehető munkanélküli eltartása. A feketegazdaság részesedése a gazdasági folyamatokban megközelíti a 40%-ot. A magyarok - általunk vizsgált - községek gazdaságában a mezőgazdaság és az erre épülő feldolgozóipar dominál. A legtöbb községben nőtt a mezőgazdaság súlya a nemzeti jövedelemszerkezetben, ami nem tekinthető előremutató fejleménynek. A mezőgazdaság még mindig nagyon magas arányt képvisel e községeknek a gazdaságában (2004-ben néhol megközelítette az 50%-ot).

Az előző megállapításainkon túl, ki kell hangsúlyozni, hogy korábbi kutatásainkban felöleltük a HDI vizsgálatát is Szerbia vonatkozásában. A Human Development Report – Serbia 2005 (UNDP, 2005) mellékletében (Main socioeconomic and human development indicators) található a Human Development Index – HDI mutatók Szerbiára vonatkoztatva az adathiányból adódó nehézségek ellenére. Az 1999 és 2002. indexek az 1. táblázatban láthatók.

1. táblázat: HDI Szerbiában (*HDI of Serbia*)

	Képzettségi index (Education index)	Várható élettartam index (Life expectancy index)	GDP index	HDI
1999	0,850	0,773	0,563	0,729

2002	0,885	0,780	0,651	0,772
Változás (Changing) %	4	1	16	6

A 0,772 HDI index alapján Szerbia a 74. helyen volt a HDI számításokkal felölelt 178 ország között. Ha tekintetbe vesszük, hogy a 0,8 és annál magasabb indexet tekintik a fejlettek csoportjának, akkor Szerbia a közepesen fejlettek felső részében helyezkedett el. A várható élettartam index alapján Szerbia a 73., az írástudás és képzettség index alapján a 62., még a GDP index alapján 92. helyen volt.

A 2006. évre ugyanabból a forrásból megjelentett adatok szerint Szerbia mutatói és pozíciói megváltoztak: a HDI index 0,821, ami Szerbiát a 65. helyre, a várható élettartam (73,8 év) az 59. helyre, az írástudás (96,4%) a 41. helyre, még a GDP/capita (9468 \$) a 74. helyre sorolja. A mutatók ilyen változásai abból is adódnak, hogy az adatgyűjtést és a számítások módszertanát korrigálták, ami akadályozza a reális összehasonlítást, de könnyen belátható, hogy Szerbia helyzete az összes nehézség ellenére konszolidálódik és megerősödik a közepesen fejlett országok csoportjában.

3 SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

Az életminőség, boldogság, megelégedettség kutatásának ma már hatalmas a szakirodalma.

A szakirodalmi vizsgálatainkból, helyszűke miatt csak néhány tételre térünk ki:

(1) R. Veenhoven (2009) a rotterdami Erasmus Egyetemen a *World Database of Happiness* elnevezésű óriási adatbázist működteti munkatársaival, amely a világ minden részéből gyűjti

és egységesíti az elégedettségi index célirányos felméréseinek eredményeit. A Szerbiára és környező államokra vonatkozó adatok a 2. táblázatban láthatók.

2. táblázat: Elégedettségi indexek (**Satisfaction index**)

<i>Ország (Country)</i>	<i>Index</i>	<i>Rangsorolás (Rank)</i>	<i>Ország (Country)</i>	<i>Index</i>	<i>Rangsorolás (Rank)</i>
Szerbia (Serbia)	5. 6	81- 85	Magyarország (Hungary)	5. 5	86 -92
Szlovénia (Slovenia)	6. 8	34 – 37	Románia (Rumania)	5. 5	86 – 92
Horvátország (Croatia)	6. 1	56 – 59	Bulgária (Bulgaria)	4. 4	134 – 137
Bosznia (Bosnia)	5. 3	98 – 101	Albánia (Albania)	4. 6	128 – 131
Kosзовó (Kosovo)	5. 5	86 – 92			
Macedón. (Macedonia)	4. 6	128 – 131			
Crna Gora (Monteneg.)	5. 2	102 – 109			

A volt Jugoszláv köztársaságok és tartományok közül Szerbiától csak Szlovéniának és Horvátországnak van kedvezőbb mutatója, de a szomszédos országok elégedettségi indexe is alacsonyabb.

(2) A rotterdami Erasmus Egyetem (2007) kutatói egyik kutatásukban arra voltak kíváncsiak, hogy az egyes országok polgárai hogyan érzik magukat hazájukban, az anyagi kérdéseken túl mennyire elégedettek életükkel, életkörülményeikkel, boldognak gondolják-e magukat és ezt boldogság index számításával fejezték ki.

A boldogságindex azért tekinthető fontosnak, mert szakít a gazdasági növekedés kizárólagosságával. A felmérés is azt tükrözi, hogy a GDP önmagában nem alkalmas a társadalom elégedettségének mérésére. Békés, kulturált országban, tiszta környezetben és

tisztességes viszonyok között az emberek szerényebb jövedelem mellett is boldogabbak, mint rossz társadalmi légkörben, magasabb GDP mellett.

A boldogságindex alapján képzett sorrendet a kutatás eredményei szerint Hollandia, Ausztria és a skandináv országok vezetik, vagyis azok a társadalmak, ahol a piacgazdaság erős szociális rendszerrel párosul. Hollandia 1, 5, Finnország 1, 7 pontot kapott, míg a lista legvégén Egyiptom áll 3, 7 ponttal, mint a legboldogtalanabb, legfrusztráltabb. Magyarország 2, 4 ponttal a középmezőnyben helyezkedik el, ugyanannyi pontszámmal, mint Észtország, Görögország és Chile. Romániában az index, 2, 8 pont.

A szegénynek tartott országok közül Indonézia és Vietnam lakói viszonylag elégedettek (2, 3 pont), boldogabbak, mint a gazdaságilag látványosan fejlődő Kína (2, 7) és India (2, 9) polgárai.

Kiemelkedő GDP-jükhöz képest az amerikaiak sem túl boldogok a 2, 1 index-el. Ezek szerint ez a felmérés is azt mutatja, hogy a gazdasági növekedés csak a szociális méltányossággal együtt értékes, ezért vezetik a listát a hollandok és a skandinávok.

(3) A 2007-es Európai életminőség vizsgálat (EQLS- 2007) olyan tényezők vizsgálatát ölelte fel, mint a foglalkoztatás, jövedelem, képzettség, lakáskörülmények, családi viszonyok, egészség, a munka és életviszonyok kiegyensúlyozottsága, megelégedettség és az érzékelt társadalmi minőség. A tízes skálán az EU27 átlagos mutatói 7. az elégedettség és 7. 5 a boldogságérzetre.

Egy megállapítás a társadalmi minőségérzettel kapcsolatban. A közép kelet Európai államok, Olaszország és Portugália lakosai bíznak legkevésbé a politikai intézményeikben, még legnagyobb mértékben az Északi államok polgárai. Ugyanakkor az északi államok és Hollandia lakosai bíznak polgár-társaikban is a legnagyobb mértékben.

(4) Hasonló jellegű kutatásokat ma már más célzattal is készítenek. Példaként vehető a Nielsen piackutató vállalat (2009) kutatása, amely a fogyasztók boldogságérzetére vonatkozott.

A legboldogabbak a finnek, a dánok, a norvégok és a svájciak. A boldogságérzet európai átlagos mutatója 6, 2. Az élen álló finnek indexe 7, 3, míg a cseheké csak 5, 4, a magyaroké és a portugáloké pedig egyaránt 5, 6 volt - derül ki a világ 51 országában, összesen 28.150, köztük 500 magyar internetező megkérdezésével készült on-line felmérésből, amely a fogyasztók boldogságérzetét és elégedettségét vizsgálta.

(5) A világ más részein végzett kutatások közül megemlíthető Karen Philips (2008) kutatásvezető és munkatársai Ausztráliában végzett munkája. A boldogság kutatást több mint 8500, 18-64 éves ausztrál lakos szavazata alapján végezték. Kimutatták, hogy a pihenés a legélvezetesebb tevékenység, míg tornagyakorlatok végzése esetén a legkevésbé valószínű, hogy boldoggá teszi az embert. Az ausztrál emberek nem a vagyonuk vagy a teljesítményük miatt lesznek boldogabbak, hanem a szórakozási élményeik és a másokkal való értelmes időtöltés által”, mondta Karen Phillips, a kutatás vezetője, egy üzleti tanácsadó cég igazgatója.

(6) Érdekes a boldogság terjedését érintő kutatás is. Boyles (2008) szerint a San Diego-i Harvard Egyetem kutatásai szerint a boldogság könnyedén terjed a családtagok, barátok és szomszédok között. Egy ismerősünk boldogságérzete, 15, 3%-kal növeli annak esélyét, hogy mi is boldognak érezzük magunkat. A kutatás szerint, azon boldog embereknek van a leghatásosabb vidító képessége, akik a legnagyobb földrajzi közelségben állnak egymással, továbbá azok a legboldogabbak, akik nagy társadalmi hálózatok közepén találhatók. Egy 0, 8 km-re lakó barát öröme 42%-kal valószínűbben derít minket jó kedvre, mint egy 3, 2 km-re

lakóé, ekkor a valószínűség csak 22%-os. Ennél nagyobb távolság esetén, nincs észrevehető hatás. Hasonlóképp, boldog testvérünk 14%-os eséllyel tesz minket is azzá, de csak abban az esetben, ha 1, 6 km-es távolságon belül él. Egy fedél alatt élő házastársunk 8%-kal fokozza jókedvünk, ha boldog. Közvetlen szomszédunk jókedve 34%-os hatást ér el, de többi szomszédunk boldogsága hatástalan, még akkor is, ha egy háztömbben élnek velünk. A kutatásból levonható következtetés, hogy a boldogság több szempontból is olyan, mint egy fertőző betegség. "Hangulatunk nem csak saját, hanem más emberek, gyakran akár ismeretlenek tetteitől és döntéseitől is függ."

Ezzel összefüggésben meg kell említeni a nálunk is dívó „panasz kultúra” jelenségét, amely azt jelenti, hogy a panaszkodás a legtöbb ember beszélgetési témája. Esetleges racionális érv felhozása ellehetetleníti a kommunikációt. Megítélésünk szerint a panasz kultúra a rossz hangulat terjesztésének nem tudatosan használt eszköze.

(7) A boldogságérzet és kutatás eltérő kezelését mutatják a világ más részein a bhutáni külügyminiszter szavai, valamint egy Kínából eredő információ. Lyonpo Jigmi Thinley (2005), Bhután állam minisztere szerint az állam prosperálásának egyedül helyes mércéje a Gross National Happiness – GNH, vagyis a Nemzeti Boldogság Index. Bhután az egyetlen állam, amely ezt a mutatót használja a GNP, vagy GDP helyett. A magyarázat szerint nem az anyagi jólét a döntő, hanem a nép boldogsága. Van ebben az állításban igazság is, mert közzismert, hogy nem ott a legboldogabbak az emberek, ahol a GDP magas, de az is közbeszólhat, hogy így akarják elfedni gazdaságuk állapotát - nem mutatják ki a GDP-t.

Kovács szerint (2007) Kínában egy új gazdasági mutatószámot alakítanak ki: az életkörülményeket, a környezet állapotát és a béreket egyaránt számításba vevő úgynevezett "boldogságindexet". Tartalmazza majd az átlagemberek saját életfeltételeivel kapcsolatos

érzéseit, vélekedésüket jövedelmükről, foglalkoztatottságukról, társadalmi jólétükről, természeti környezetükről" - mondta el a kínai televízióban a statisztikai hivatal vezetője. "Minél elégedettebbek lesznek életükkel, annál magasabb lesz az index" - hangsúlyozta, és beszélt arról is, hogy megkezdik az "innovációs" és a "társadalmi harmónia" indexének számítását is. Az egyelőre nem ismeretes, hogy az új index beépül-e valamelyik jelenleg használatos jelzőszámba is, vagy csak önállóan szerepel majd.

(8) Szerbiában is foglalkoznak a kutatók a boldogságérzettel. Kiemeltük a következő munkákat.

Uzunović (2007) következő gondolatai figyelemre tarthatnak számot:

- Az életminőség nehezen meghatározható egyértelműen, mert nagyon sok feltételtől függ. A gazdasági, kulturális, vallási és oktatási tényezők mellett fontos kérdés az egyéni célok, hozzáállások rendszere is, mert meghatározzák az egyének közérzetét.
- A társadalmi és politikai tényezők döntő hatással vannak az életminőségre, a társadalmi célokra, amelyekre törekednek egy országban a szűkebb, vagy szélesebb környezethez viszonyítva.
- A személyes felfogások alapján megfogalmazott életminőség célok és kritériumok példái a lelki kritériumok (vallási elkötelezettség – szerzetesi fogadalom), elhivatottság (tudomány, zene, festészet, írás, stb.), elkötelezettség a múlt és a szokások iránt.
- A társadalomnak feltételeket kell biztosítani az egyéni kritériumok megvalósítására is, mert ezek megvalósítása emberi jogot és szabadságot jelent, ami szintén része a globális kritériumoknak.
- A globális életminőség kritériumok jelentősége növekedni fog, azzal, hogy az egyéni célok megvalósítása az egyének világában marad és a társadalom elért életminősége keretében, amelyek között él egyéni céljait is megvalósíthatja képességeihez és lehetőségeihez mérten.

- Elkötelezettségünk az EU csatlakozás kérdésében szorosan kapcsolódik az életminőség kérdéséhez. Az EU vezetői még 1993 júniusában, Koppenhágában elfogadtak három kritériumot, amelyeket a tagjelölt országoknak teljesíteni kell a felkészülés időszakában: stabil intézményi rendszer a demokrácia, a jogrend, emberi jogok és kisebbségek tiszteletének garantálására, egészséges piacgazdaság, az EU jogrendjének teljes átvétele és az EU célrendszerének követése.
- Az említett három követelmény mellett az EU nagymértékben hozzájárul a lakosság életminőségéhez a határnélküli zóna megteremtésével, amelyen belül szabadon mozoghatnak a polgárok, az árú, szolgáltatások és a tőke.

Milivojević (2006) és társai kidomborítják, hogy:

- Az objektív mutatók mellett az Allart féle személyi megelégedettséget mutató jelzőszámok is fontosak.
- Életminőségi vagy megelégedettségi mérőszámokat nagyon eltérő területi egységekre lehet kidolgozni, kezdve a helyi önkormányzattól, várostól, régiótól az államig és nemzetközi közösségig.
- Minél alacsonyabb a vizsgált szint, annál többféle mutatórendszert használnak az életminőség reális szintjének megállapítására (városi szinten pl. több száz mutató is használható).
- A nemzetközi összehasonlítások majdnem lehetetlenek, mert a nemzeti mutatórendszerek nagyon eltérőek. Az USA 12 mutatórendszert használ és nagyon fontosak az emberi jogok és a menekültek státusa. Új-Zéland 9 mutatórendszert használ és a környezetminőség nagyon fontos, hasonlóan, mint Ausztráliában. Egyesült Királyság 15 mutatórendszert használ. Az EU 8 mutatórendszer mellett elsősorban a család és a személyes gazdagságot értékeli.

4 KUTATÁSI FELADAT MEGFOGALMAZÁSA 2008 VÉGÉN

Az életminőség, boldogságérzet szociológiai, filozófiai, vagy egészségügyi megközelítése eltér egymástól. Ugyanakkor észlelhetők a hasonlóságok, mert mindhárom megközelítés feltételezi az *objektív és szubjektív tényezők* létezését, hangsúlyozzák a szubjektív elégedettséget, szubjektív egészségérzetet, boldogságérzetet.

Kutatásunkban *az életminőség szubjektív elemeivel, az elégedettséggel, elégedetlenséggel foglalkozunk* és az amerikai modell lekérdezési technikáját adaptáltuk, tiszteletben tartva a kérdőívek szociológiai megalapozásának alapelveit. Különösen fontosnak tartottuk, hogy az életkörülmények nem közvetlenül, hanem az emberek szubjektív tapasztalatán keresztül hatnak az életvitellel való elégedettségre és a boldogságra és ezért elsősorban a szubjektív tapasztalatokra kérdeztünk rá a kérdőívekkel.

5 ELSŐ EREDMÉNYEK, ELŐZETES ÉRTÉKELÉSEK

Kutatásunk eddigi eredményei több-száz táblázatot és grafikont ölelnek fel, amelyekből csak néhány bemutatására van lehetőség e dolgozat keretében. Ezúttal elsősorban az emberek közötti viszonyokra (bizalom), személyes aggodalmakra, politikai álláspontokra összpontosítunk. A *fél ezres minta reprezentatív a térségben élő felnőtt magyar lakosságához* viszonyítottan, a megkérdezettek élethelye, neme, életkora és iskolavégzettsége szerint is.

3. táblázat: A megkérdezettek lakhely szerinti megoszlása

Distribution of the asked by place of residence

	Lekérd. (Queried)	%
Falu (village)	177	35, 40
Kisváros (smaller town)	177	35, 40
Város (Town)	146	29, 20
Összesen (Total)	500	100, 00

A megkérdezettek nemzetiségi hovatartozása azért billent a kisebbségek felé, mert a kutatás alapcélja a magyarok véleményének a lekérdezése volt, de kontrollcsoportként persze a többségi nemzet képviselőit is kikérdeztük.

4. táblázat: Megkérdezettek nemzeti megoszlása

Distribution of the asked by nationality

	Lekérd. (Queried)	%
Szerb (Serb)	101	20, 20
Kisebbségi (Minorities)	376	75, 20
Nincs válasz (Lack of answer)	23	4, 60
Összesen (Total)	500	100, 00

5. 1. Az interaktív viszonyok, bizalom, félelmek

Az Észak-vajdasági lakosság többnemzetiségű környezetben él évszázadok óta. A történelem során a határok észak-dél irányban tolódtak el, jelentkeztek kitelepítések és betelepítések, migrációs hullámok. A térségben fontos kérdés a biztonság a szomszédokkal való kapcsolat, a különböző nemzetiségiek egymás iránti bizalma. Arra a kérdésre, hogy milyen a viszonya

saját illetve más nemzetiségűekkel a településen, a válaszadók több mint a fele ezt jónak ítélte meg. A saját nemzetiségekkel 62%-ban jó, 22%-ban pedig kitűnő a kapcsolat, míg a más nemzetiségekkel kb. 59%-ban jó, 18%-ban kitűnő. A tűrhető kapcsolatok mellett a rossz és gyenge viszonyulás szinte elhanyagolható (5. táblázat). Ezek az adatok igen biztatóak és megfelelő etnikai kapcsolatokat jelentenek. Valószínűsíthető azonban, hogy az anonim válaszadás lehetősége mellett is a megkérdezettek viselkedésében jelen volt a konformizmus és olyan válaszokat adtak, amelyeket – úgy érzik - elvár a közvélemény.

5. táblázat: Egymás közötti viszonyok minősítése (**Relationship between citizens**)

<i>Viszonyok (Relationship)</i>	<i>Saját nemzetiségűekkel (With natives)</i>	<i>Más nemzetiségűekkel (With other nationals)</i>
Rossz (Inadequate)	0, 20	1, 21
Gyenge (Weak)	1, 62	4, 83
Tűrhető (Tolerable)	13, 59	16, 30
Jó (Good)	62, 07	58, 95
Kitűnő (Exelent)	22, 52	18, 71
Összesen (Total)	100, 00	100, 00

A válaszadók bizalma nem mindenirányban egyforma (6. táblázat).

6. táblázat: A bizalom minősítése (**Confidence rating**)

<i>Bíz-e (Trust)</i>	<i>saját nemzetiségűekben (With natives)</i>	<i>más nemzetiségűekben (With other nationals)</i>	<i>Szomszédokban (Neighbors)</i>
Nem bízok (No)	3, 87	6, 92	4, 45
Igenis, nem is	49, 90	56, 62	39, 47

(Yes and no)			
Bízok (Trust)	46, 23	36, 46	56, 07
Összes (Total)	100, 00	100, 00	100, 00

Legmagasabb a bizalmi szint a szomszédokkal (56%), majd a saját nemzetiségűekkel (46%), de a más nemzetiségűekkel már csak 36%. A kétes értékű igenis meg nem is válasz a legmagasabb a más nemzetiségűek esetében (56%), de nincs messze a saját nemzetiségűek esetében sem. (gyakorlatilag 50%). Az ide vonatkozó „vannak-e félelmei” kérdésre a válaszok részaránya igen kedvezőtlenül alakult (7. táblázat):

7. táblázat: Vannak - e félelmei? (**Are there any fears?**)

	<i>Válaszok száma (Answers)</i>	<i>%</i>
Nem tudja (Do not know)	6	1, 20
Nincsenek (No)	153	30, 80
Vannak (Yes)	333	67, 00
Nincs válasz (No answer)	5	1, 00
Összesen (Total)	497	100, 00

A megkérdezettek magas részaránya (67%) félelmekkel él, ami önmagában is aggasztó. A megkérdezettek mindössze 30% állította, hogy általában nincsenek félelmei. Vajon a válságos múlt, vagy a jövő aggasztja a megkérdezetteket? Vajon személyes, vagy közéleti illetve társadalmi gondok veszik körül a lakosságot? A kérdésekre csak részleges válaszok vannak.

5. 2. Elégedettség és a társadalmi életfeltételek

Empirikus megfigyeléseink szerint, Szerbia lakosságának bármely részét kérdezzük az életszínvonalról, politikai helyzetről, ösztönösen a kilencvenes évek háborús időszakával és gondjaival hasonlítja össze a jelenlegi helyzetét. Pszichológiai szempontból érthető, hogy a felnőtt lakosság az élete legmarkánsabb korszakából meríti a tapasztalatait, és ezzel hasonlítja össze a jelenlegi helyzetét. Ennek megfelelően a válaszadók egyértelműen jobbnak ítélik meg a Milošević-i korszakot követő periódust, de álláspontjukból az is világos, hogy még nincsenek megelégedve a demokrácia jelenlegi szintjével. A megkérdezettek közepesen elégedettek a közbiztonsággal, közművekkel, de inkább negatív irányba tolódik el az elégedettség a demokráciával, a rendőrséggel, és az életszínvonal alakulásával (8. táblázat).

8. táblázat: Megelégedettség a társadalmi és életfeltételekkel (%)

(Satisfaction with social and life conditions)

	Demok rácia (Demo- cracy)	Közbiz- tonság (Public safety)	Közmű- -vekkal (Public utilities)	Rendőr -séggel (Police)	Egészs. körny. (Healty environ.	Munka- feltét. (Work condit)	Bevás. lehet. (Shop. Opport)	Életszín. Alakulás (Living cond.)
Elégedetlen (Dissatisfied)	27, 42	18, 71	12, 47	26, 46	11, 04	13, 17	9, 05	19, 84
Nemigen (Little)	33, 67	24, 35	19, 92	23, 64	16, 67	14, 25	12, 27	28, 86
Közepesen (Moderate)	30, 24	33, 00	38, 63	32, 12	35, 74	34, 13	26, 96	33, 47
Többnyire (Mostly)	7, 26	20, 52	23, 74	14, 34	29, 52	26, 57	32, 80	13, 83
Nagyon	1, 41	3, 42	5, 23	3, 43	7, 03	11, 88	18, 91	4, 01

(Highly)								
Összesen								
(Total)	100, 00	100, 00	100, 00	100, 00	100, 00	100, 00	100, 00	100, 00

A lakosság elégedetlensége nem csak a lassú társadalmi-gazdasági folyamatokra vonatkozik, hanem a jogállam konszolidálódására is. Sokszor egybemosódik a megkérdezettek véleménye a gazdasági és az állami intézkedésekről. Teljesen érthető, hogy ebből eredendően a megkérdezettek kétharmada az állam szerepét elsősorban a gazdaság felemelkedésében látja (67%).

Szerbia 2007. évi GDP növekedése 7% körül volt, ezzel az egy főre jutó GDP értéke megközelítette az 5 500 USD értéket. A költségvetési egyenleg 2-3% közötti többlete a tervezett módon alakul. A makrogazdasági stabilizációban elért eredményeknek köszönhetően a Standard&Poor's, Szerbiát 2006. februárjában BB-, pozitív kilátások kategóriájába sorolta (a befektetési és spekulációs kockázat jelentősen csökkent), ugyanakkor 2007-ben a kedvező makrogazdasági mutatók ellenére az ország besorolása tovább nem javult, alapvetően belpolitikai tényezőknek köszönhetően (parlamenti választásokat követő kormányalakítási nehézségek, Koszovó rendezetlen státusza). E belső folyamatok vitathatatlanul kihatottak az emberek véleményére. A közvéleményt tovább feszítette, hogy a 2008. év elején beharangozott és a várt meghatározó gazdasági szabályozási módosítás nem valósult meg az országban. Erre ráépült a kérdőíves lekérdezés idején berobbanó világválság hatása is 2008. végén (DKMT, 2008).

A megkérdezettek legfőbb vágya beleépült abba az elvárásba, amit az állami szervektől igényelnek: a gazdaság talpra állítása (67%), amihez képest az EU tagság megvalósítása (11%) is messze lemarad (9. táblázat). Az állam feladatai közé sorolják még a szociális

kérdések megoldását, a háborús bűnösök kiadatását is. Érdekes, hogy a megkérdezettek alig 2%-a tartja fontosnak a hadsereg és a rendőrség reformját, vagy a külföldön dolgozó szakembereink hazahívását. Ez a problémakör szinte kitörlődik a vajdasági magyarok látóköréből. Az, amire legfőképp fókuszálnak, az a gazdasági erőnlét, munkalehetőség.

9. táblázat: Az állam legfontosabb feladatai a megkérdezettek szerint

(Most important tasks of the state)

Állami szinten legsürgősebb (Most urgent on the state level)	Válaszok (Answers)	%
Gazdaság talpra állítása (Economic rehabilit.)	332	67, 2
EU tagság (EU membership)	55	11, 1
Szociális nyugalom (Social peace)	42	8, 5
Háborús bűnösök kiadása (War crimes extradition)	40	8, 1
Külföldre vándorolt szakemberek visszahívása (Recall of emigrated professionals)	12	2, 4
Hadsereg, rendőrség reform. (Army, police reform)	10	2, 0
Egyéb (Others)	3	0, 6
Összesen (Total)	494	100, 0

Mindezzel összhangban van a válaszok szóródása az aggasztó jelenségekről is (10. táblázat). A válaszadók majdnem a fele a pénzügyi problémáktól fél és a munkanélküliségtől. Harmadik helyen vannak az egészségügyi aggodalmak. A lakásproblémák és a családalapítás az előző gondok mellett háttérbe szorultak.

10. táblázat: Mi aggasztó, a megkérdezettek számára

(What is worrying)

	Válaszok Answers	%
Pénzhiány (Financial deficit)	234	49, 5
Munkanélküliség (Unemployment)	74	15, 6
Lakás gondok (Housing problem)	31	6, 6
Gyerekek iskoláztatása (Kids education)	39	8, 2
Egészségügyi problémák (health problems)	61	12, 9
Családalapítás (Founding of a family)	17	3, 6
Egyéb (Others)	17	3, 6
Összesen (Total)	473	100, 0

A válaszadásra rányomták a bélyeget a munkanélküliségi ráta alakulása, a tevékenységi megoszlás problematikus tényei és az életszínvonal alakulása.

A munkanélküliség Szerbia egyik legégetőbb problémája. Igaz, hogy 3%-kal csökkent 2008 folyamán, de a régió belül még mindig a legmagasabb (22%-os).

A Szerbia nemzetiségi mozaikja (2004) kiadvány szerint Szerbia és Vajdaság lakosságának tevékenység szerinti megoszlása nagyjából hasonló, de jelentősen eltérnek a magyarságra vonatkozó adatok. Az összlakosságon belül az aktív magyar lakosok aránya alacsonyabb, de az igazán nagy eltérés az ún. személyes bevétellel rendelkezők (nyugdíjasok, ingatlan-hasznosításból élők) és az eltartottak (gyerekek, háztartásbeliek, rokkantak) között tapasztalható. Ez annak köszönhető, hogy egyrészt a magyarságon belül kisebb a gyerekek aránya, másrészt pedig magasabb a nyugdíjasokat adó idős populáció nagysága. Ez a szám is az elöregedés előre haladására mutat rá, s arra, hogy a magyarságon belül ez a probléma még fajsúlyosabb.

Az aktív lakosság (munkavállalók és munkanélküliek együtt) foglalkozás szerinti megoszlása azt mutatja, hogy a magyarság számbeli arányától jóval jelentősebb a pozícióvesztése az elit foglalkozások körében. A presztízs szakmákban a magyarság aránya mindenhol alacsonyabb az országos, illetve a vajdasági átlagtól. Különösen igaz ez a köztisztviselők, a szakemberek, a szakmunkatársak esetében. A magyarságon belül jóval átlagon felüliek a fizikai munkát végzők, vagyis a földművesek, a munkások és a kisiparosok aránya.

Az előzőekhez társul az is, hogy az életszínvonal emelkedő tendenciát mutat, de a legalacsonyabbak között van Európában.

Ha vizsgáljuk a szerbség és a magyarok elégedettségét az életszínvonal alakulásával, akkor megfigyelhető a többségi nemzet nagyobb fokú elégedetlensége! A magyarok „mindössze” 42, 41%-a elégedetlen az életminőségével, a szerbeknek pedig majdnem 60%-a. A kisebbségi lét esetleges ilyen hatása alaposabb szocio - pszichológiai elemzést igényel.

11. táblázat: Mennyire elégedett az életszínvonal alakulásával

Contentment with the standard of life

	Összes % Total	Szerbek % (Serb)	Magyarok % (Hungarian)
Egyáltalán (Not at all)	19, 84	28, 96	14, 56
Nemigen (Not very much)	28, 86	30, 60	27, 85
Közepes (Middle)	33, 47	26, 23	37, 66
Többnyire elégedett (Greatly satisfied)	13, 83	12, 02	14, 87
Nagyon elégedett (Fully satisfied)	4, 01	2, 19	5, 06
Összesen (Total)	100, 00	100, 00	100, 00

5. 3. Politikai hangulatmérés

A kérdőíves lekérdezés egyik fontos problémaköre volt az észak-vajdasági lakosság politikai hangulatát mutató egyes elemek mérése is. A politikai elégedettség néhány elemének fokmérőjeként értelmezhető a 12. táblázatban felület kérdéscsokor.

A megkérdezettek közepesen, vagy kevéssé elégedettek a lokális állami szervek működésével (önkormányzat és a polgármester), de még kevésbé a köztársasági állami szervekkel, ami jelzés értékű, hiszen a megkérdezettek bizonyos fokig a választási kampány utóhatása alatt voltak. Kezdték belátni, hogy nem azt kapják, amit a választási kampány ígért.

A kommunális közvállalatokkal kapcsolatos vélemények jobbak, de a rendőrség esetében inkább negatív tendenciát mutat a vélemények elhajlása, hiszen a megkérdezettek majdnem fele nem vagy kevéssé elégedett.

A közvállalatok, a vajdasági kormány és a szerb elnök esetében figyelhetjük csak meg az enyhén javuló elégedettségi szintet, vagyis a közepesen elégedettek és a jobbra elégedettek már észlelhető arányát.

A közbiztonság és a makrogazdasági helyzet javításában az elvárások láthatóan éppen a köztársasági állami szervek irányába mutatnak. A válaszadók csak a gazdasági és politikai helyzet stabilizálódása után várják a munkalehetőségeket, vagy az EU csatlakozási esélyeket.

12. táblázat: A politikai elégedettség **(Political satisfaction)**

	Önkor- mány. Local govern.	Pol- gárm. Mayor	Komm. közváll. Comun. Compan	Rend- őrség Police	Vajd. korm. Prov. Gov.	Szerb parlam. Serbian parlam.	Szerb korm. Serbian govern.	Szerb elnök President of Serbia
Nem (No)	15, 23	12, 25	13, 63	23, 90	13, 27	37, 68	28, 31	20, 89
Kevésbé (less)	28, 26	25, 90	17, 23	25, 50	19, 18	28, 72	34, 62	24, 95
Közepesen (moderate)	40, 88	36, 75	38, 48	31, 33	44, 29	27, 49	28, 72	32, 05

Jobbára elég. (Mostly satisfied)	12, 22	18, 47	24, 65	15, 86	19, 59	5, 09	7, 13	16, 43
Teljesen elégedett (completely satisfied)	3, 41	6, 63	6, 01	3, 41	3, 67	1, 02	1, 22	5, 68
Összesen (Total)	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0

A lekérdezés során igyekeztünk, a hatalommegosztás elve szerint lekérdezni a lakosság véleményét az állami szervekről, hiszen az állami hatalom megosztása a különböző érdektörekvések hatékonyságát is befolyásolja. Fontos volt látni a különböző területi szintek közötti véleményeltéréseket is, vagyis a lokális, tartományi és a köztársasági szervekről alkotott álláspontokat nem csak általában, hanem nemzetiségi hovatartozás szempontjából is.

13. táblázat: Mennyire elégedettek a szerb és magyar megkérdezettek a...

Contentment of inquired Serb and Hungarian citizens with the

	Helyi önkormányzattal (Local government)			Polgármester munkájával (Activity of mayor)		
	Össz. % (Total)	Szerb % (Serb)	Magyar % (Hungarian)	Össz. % (Total)	Szerb % (Serb)	Magyar % (Hungarian)
Egyáltalán nem (Not at all)	15, 23	19, 67	12, 66	12, 25	13, 11	11, 75
Kevésbé (Lesser)	28, 26	30, 60	26, 90	25, 90	30, 05	23, 49
Közepesen (Middling)	40, 88	39, 89	41, 46	36, 75	34, 97	37, 78
Jobbára igen (Greatly)	12, 22	8, 20	14, 56	18, 47	17, 49	19, 05

satisfied)						
Teljesen elég. (Fully satisfied)	3, 41	1, 64	4, 43	6, 63	4, 37	7, 94
Összesen (Total)	100, 00	100, 00	100, 00	100, 00	100, 00	100, 00

A magyar és a szerb válaszadók között nincs lényegbevágóan nagy különbség, de látható a magyar válaszadók viszonylag magasabb elégedettsége a helyi önkormányzattal és a polgármesterek munkájával. Ezek szerint, a helyi szervek működésével, a magyarlakta térségben 2008 végén, egy árnyalattal elégedettebbek a magyarok, mint a szerbek.

Ha a tartományi szervek munkáját elemezzük, azonnal megállapítható, hogy jelenleg Szerbiában rendkívül nehéz az autonómia problémakörét tárgyilagosan végigjárni. Az ország konszolidációját a központosított szerbiai hatalom szemszögéből nézve, megnehezíti a Koszovó tartomány önállósodása, de a Vajdaságban jelentkező autonómiatörekvések is. Ugyanez a probléma Vajdaság szemszögéből csak akkor tekintendő megoldottnak, ha ez a terület történelmi múltjához és gazdasági erőnlétéhez képest is megfelelően (autonóm státusban) illeszkedik a Szerb államisághoz. Megállapítható a mindennapi események alapján is, hogy a jelenlegi demokratikusként kezelt politikai körök se tisztázták le azt a mértéket, ami alapján központosul a hatalom a köztársaság kezében, illetve decentralizálódik a tartományi önálló hatáskör.

A régióban ismert a tartományi és a szerbiai érdekek ütközése anyagi és fejlesztéspolitikai kérdésekben. A vajdasági magyarok, de az őshonos szerb lakosság szerint is Szerbia erősen központosított állam, amelyben hatásköri és pénzügyi decentralizáció korlátozott mértékben érvényesül. Gábrity (2008) szerint az önálló vagyonnal és saját bevételekkel, gazdasági, politikai és közigazgatási autonómiával rendelkező Vajdaság gyorsabb gazdasági fejlődést, a

jogállamiságot, az emberi és kisebbségi jogok hatékonyabb megvalósítását eredményezné. A magyar megkérdezettek szerint egy decentralizált hatásköri és finanszírozási rendszer bevezetése, az önkormányzatok vagyonának visszaállítása mellett, jelentősen növelné a kistérségek fejlődési esélyeit. A magyarok nagyobb mértékben, mint az itt élő szerbek, a Vajdaság Tartomány autonómiáját szinte a regionális identitásuk részeként élik meg. A magyarságnak erősebb a kistérségi tudatuk és lokálpatriotizmusuk is. E megállapításokat a válaszok szóródásának okaiként el lehet fogadni. A 14. táblázat a megkérdezettek elégedettségét tükrözi a tartományi, illetve a köztársasági végrehajtó szerv munkájával.

14. táblázat: Mennyire elégedettek a szerb és magyar megkérdezettek a...

Contentment of inquired Serb and Hungarian citizens with the

	Vajdasági kormány munkájával (Government of Vajdasag)			Szerb kormány munkájával (Government of Serbia)		
	Össz. % (Total)	Szerb % (Serb)	Magyar % (Hungarian)	Össz. % (Total)	Szerb % (Serb)	Magyar % (Hungarian)
Egyáltalán nem (No tat all)	13, 27	17, 88	10, 61	28, 31	30, 73	26, 92
Kevésbé (Lesser)	19, 18	18, 99	19, 29	34, 62	35, 20	34, 29
Közepesen (Middling)	44, 29	39, 66	46, 95	28, 72	25, 70	30, 45
Jobbára igen (Greatly satisf.)	19, 59	21, 79	18, 33	7, 13	8, 38	6, 41
Teljesen elég. (Fully satisf.)	3, 67	1, 68	4, 82	1, 22	0, 00	1, 92

Összesen	100, 00	100, 00	100, 00	100, 00	100, 00	100, 00
(Total)						

Ha a tartományi és a köztársasági állami szervek munkáját elemezzük, ha enyhe mértékben is, de előtérbe kerülnek a térséget már régóta érintő politikai nézetkülönbségek. Ez még ebben az esetben is érvényes, amikor nem egész Vajdaságot öleltük fel a vizsgálattal, hanem csak Észak Vajdaságot. Az itt élő szerbek több mint 60%-a közepesen vagy jobbra elégedett a tartományi kormányval, míg a magyarok egy árnyalattal elégedettebbek a vajdasági végrehajtó szerv jelenlegi munkájával (70%).

A szerb kormány esetében összességében és külön-külön is dominálnak az elégedetlenek. Az észak-vajdasági szerbek kritikusak voltak, ugyanis kb. 65%-a kifejezetten elégedetlen az ország vezetéssel. A magyarok láthatóan mérsékletesebbek voltak, de így is 61% elégedetlen.

A Szerb Parlament munkájában huzamosabb ideje zavarok és olykor erőteljes válsághelyzetek jelentkeznek. A parlament munkájával a válaszadók többsége egyáltalán nincs, vagy csak kevésbé van megelégedve. A szerbek ezúttal is kritikusabbak voltak, akárcsak a szerb elnök esetében is, habár megmutatkozott, hogy az elnök tekintélye jelenleg viszonylag kielégítő, ugyanis legtöbbször közepesen, vagy kevésbé elégedetlenek vele, de az elégedettek száma sem elhanyagolható.

15. táblázat: Mennyire elégedettek a szerb és magyar megkérdezettek a...

Contentment of inquired Serb and Hungarian citizens with the

	Szerb parlament munkájával (activity of Serbian parliament)			Szerb elnök munkájával (activity of Serbian president)		
	Össz. % (Total)	Szerb % (Serb)	Magyar % (Hungar.)	Össz. % (Total)	Szerb % (Serb)	Magyar % (Hungar.)
Egyáltalán nem (No tat all)	37, 68	41, 90	35, 26	20, 89	24, 58	18, 79
Kevésbé (Lesser)	28, 72	27, 37	29, 49	24, 95	20, 67	27, 39
Közepesen (Middling)	27, 49	25, 14	28, 85	32, 05	30, 73	32, 80
Jobbára igen (Greatly sat.)	5, 09	5, 59	4, 81	16, 43	17, 32	15, 92
Teljesen elég (Fully sat.)	1, 02	0, 00	1, 60	5, 68	6, 70	5, 10
Összesen (Total)	100, 00	100, 00	100, 00	100, 00	100, 00	100, 00

A fenti adatokból kitűnik, hogy az észak-bácskaiak legszívesebben új szerbiai parlamentet szeretnének választani, miközben a kormány és az elnök munkáján is látnak javítanivalót. A tartomány munkáját elfogadják, viszont a jelenlegi önkormányzatok felé közepes értékeléssel viszonyulnak. Ezt úgy is értékelhetjük, hogy a megkérdezettek legtöbbször a makrogazdasági és nemzetközi problémákat látja kilátástalannak, míg a helyi és térségfejlesztési kérdésekben

világosabban érzik a politikum törekvését. Minél közelebb van a politikai/állami tevékenység az ember mindennapi problémáihoz, annál könnyebben kiismeri azokat a választópolgár és támogatja is. Ugyanakkor ha „távolabb van tőle adott állami szerv, kevésbé támogatja azt, mert érdekképviselőjét nem ismeri fel bennük.

Záradékok

1. A titói időkben viszonylag jól élt a jugoszláv lakosság; nyugati életmódot utánozva a vajdasági lakosság is jóval nyitottabb és az anyaországhoz viszonyítva irigylésre méltó életszínvonallal rendelkezett. A Vajdaság, a szerb gazdaságon belül egy viszonylagosan fejlettebb régió volt, amelyet a szerbiai válság azért sújtott jobban, mert az eszközök központosítása miatt *az itt élők megtorpanást észlelnek a beruházások és területfejlesztés terén.*
2. Az anyagi helyzet romlása, a térségben megvalósítható társadalmi-gazdasági és politikai tevékenység sorvadása (főleg a kilencvenes években) jelentősebben befolyásolta a magyar lakosság *hasonló életminőség-élményét.* Ugyanakkor a hátrányos kisebbségi helyzet és a degradált állapottudat az összefogás igényét váltotta ki.
3. A szerbiai társadalmi krízisre a vajdasági magyarok negatív irányú változásokat (feladás, hontalanság, jövőkép hiánya, bezárkózás) mutattak fel, majd kezdetben részlegesen, később átfogóan is kialakultak a pozitív válaszreakciók azzal a céllal, hogy önvédelmi és értéknövelő hatást váltsanak ki.
4. A vajdasági magyarok anyagi helyzetmegélése, sőt a térségben a társadalmi és gazdasági tevékenysége is *befolyásolja az identitástudatuk, de a boldogságérzetük kialakulását.* A gazdasági erőnlét sorvadásával, a megélhetési nehézségekkel

párhuzamosan növekedett az elvándorlási készség, hiszen ebben a helyzetben nem tudott már hatni a marasztaló, érzelmi típusú vagy kulturális alapú nemzettudat. A Tito-korszakban sokat utazó és világgjáró lakosság többsége ma is rugalmasan viszonyul az elvándorláshoz, de a többség ragaszkodik a szülőföldjéhez, jövőjét főleg a tartomány (Vajdaság) életképességéhez köti. A külföldre vándorlás szándéka a magasabb életszínvonal és a kereseti lehetőségek függvénye, s ez a fiatalabb, szakképzett korosztály vágya.

5. Tanulságos, hogy a gazdasági, kulturális, vallási és oktatási tényezők mellett az észak-vajdaságiaknak fontos kérdés az egyéni célok, hozzáállások rendszere is, mert meghatározzák az egyének közérzetét. A válaszadók majdnem a fele *a pénzhiánytól fél, majd a munkanélküliség aggasztja őket*. Harmadik helyen vannak az egészségügyi aggodalmak. A lakásgondok és a családalapítás így háttérbe szorult.
6. A lakosság elégedettségi szintje várhatóan alakult: a megkérdezettek *közepesen elégedettek a közbiztonsággal, közművekkel, de inkább negatív irányba tolódik el az elégedettség a demokráciával, a rendőrséggel, és az életszínvonal alakulásával*. Ugyanakkor Észak Vajdaságban, inkább pozitív irányba tolódik el az elégedettségi szint a munkafeltételekkel, bevásárlási lehetőségekkel és a környezeti tényezőkkel kapcsolatban.
7. A vajdaságiakat legfőképp *a pénzhiány, majd a munkanélküliség és végül az egészségügyi problémák aggasztják*.
8. A válaszadók közepesen elégedettek a helyi önkormányzattal, polgármesterrel, vajdasági kormánnyal, sőt még elég sokan az ország elnökével is, de *nem elégedettek a rendőrséggel, majd legkevésbé a szerbiai parlamenttel és a kormánnyal*.
9. Ha a tartományi és a köztársasági állami szervek munkáját elemezzük, azonnal előtérbe kerülnek a térséget már régóta érintő politikai nézetkülönbségek. A magyarok

jobban pártolják, mint az itt élő szerbek, a Vajdaság Tartomány autonómiáját. A magyaroknak erősebb a kistérségi tudatuk és lokálpatriotizmusuk is, míg a szerbek jövőjüket egy erős és kiegyensúlyozott szerb államban látják.

10. A többségi, vagy a kisebbségi közösségeknél, a közelmúlt háborús eseményei kapcsán sem egyformák a reagálások, sőt a jelen megélése (az esélyek, politikai fajsúly) is különböző: a szerbek esélyüket az erős szerb államban keresik, míg a kisebbségek, köztük a magyarok is Vajdaság kiszélesített autonómiájában látják a jövőjüket.
11. A megkérdezettek legtöbbször a makrogazdasági és nemzetközi problémákat ítéli meg kilátástalannak, míg a helyi és térségfejlesztési kérdésekben világosabban tervez. Minél közelebb van az állami szerv aktivitása az ember mindennapi problémáihoz, annál könnyebben kiismeri azokat (pl. a helyhatósági szervek munkája) a választópolgár és támogatja is.

IRODALOM:

1. Allart (2006). Having, Loving, Being – An alternative to the Swedish Model of Welfare Research (Utasi 2006).
2. ***DKMT jelentés (2008). – <http://dkmt.netion.hu>
3. *** Erasmus Egyetem jelentése (2007). - <http://www.greenfo.hu>
4. *** EQLS - European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2007 – <http://www.eurofound.europa.eu>
5. Fekete Zs (2006). Életminőség-koncepciók, definíciók, kutatási irányok. In: Utasi Á. (szerk.) 2006. A szubjektív életminőség forrásai: biztonság és kapcsolatok. MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest, 2006.

6. Dr. Gábrity Molnár Irén és Ricz András (szerk.) (2006). Kistérségek életereje – Délvidéki fejlesztési lehetőségek; Regionális Tudományi Társaság, Szabadka, (3. Életminőség – humánháttér, kultúra)
7. Gábrity Molnár Irén (2008). Tájidentitásunk a materiális és immateriális tényezők ölelésében, In: *Regionális erőnlét, A humánerőforrás befolyása Vajdaságban*, Szerk. Gábrity Molnár Irén és Mirnics Zsuzsa, mtt 13. Kiadó: Magyarságkutató Tudományos Társaság (Szabadka), pp. 9-72.
8. Karen Philips (2008). What men and women wont: Australian Happiness index – <http://www.theage.com.au>
9. Kovács Balázs (2007). Életminőség – boldogság – stratégiai tervezés, Polgári szemle
12. Lyonpo Jigmi Thinley (2005). The Philosophy of GNH, At the UNDP Asian Regional Conference
13. Milivojević i dr.(2006). Uz pomoć indikatora do boljeg kvaliteta života, Festival kvaliteta 2006, Kragujevac
14. Nielsen jelentés (2009). – <http://www.nielsen.com>
15. L. Nordenfelt – Per –Eric Liss (2003). Concepts of Health and Health- Promotion, Amsterdam,
16. Salynn Boyles (2008). Happiness is Contagious – <http://www.cbnews.com>
17. Somogyi S. – Kajári K.- Szabó I. L. – Domján P.(2007). Minőségmenedzsment vezetők részére, Most –Híd, Forum, Szabadka, Újvidék
18. ***Szerbia nemzetiségi mozaikja, Szerbia és Montenegró Emberi és Kisebbségügyi Minisztériuma: Belgrád, 2004.
19. Uzunović – Jakšić (2007). Kvalitet života i proces globalizacije, Festival kvaliteta 2007, Kragujevac

20. UNDP (2005). Human Development Report. Serbia 2005. Appendix: Main socioeconomic and human development indicators.
21. Veenhoven R. (2009). World database of happiness (WDH), Erasmus University Rotterdam, Faculty of Social Sciences. Continuous Register of Scientific Research on Subjective Enjoyment of Life. <http://www2.eur.nl/fsw/research/happiness/index.htm>
22. VITAS Healthcare Corporation.(2006). Miami–FL and Ira R. Byock MD, Missoula, Montana–Missioul–Vitas Quality of Life Index.